

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

освітня
безбар'єрність

ЗВІТ

Результати реалізації флагманського проєкту Міністерства освіти і науки України «Освіта для всіх»

Освіта в Україні продовжує ставати безбар'єрною, адже в цьому році МОН працювало над такими проектами:

- Стратегія розвитку інклюзивного навчання
- Інклюзивно-ресурсні центри
- Державна установа «Школа супергероїв»
- Підручники, які надруковані шрифтом Брайля
- Шкільні автобуси
- Захисні споруди закладів освіти
- Програма «Точка дотику»
- Інформаційний портал «Освіта для ветеранів»
- Центри підтримки студентів

Освітня безбар'єрність реалізується в межах Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні за ініціативою першої леді Олени Зеленської.

**«Освіта для всіх» – це не просто назва
флагманського проекту Міністерства освіти і
науки України. Це мета, яку МОН втілювало в
життя протягом 2024 року, щоб забезпечити
рівний доступ до якісної освіти
для кожного і кожної.**

Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання до 2029 року

В Україні 60 017 дітей з особливими освітніми (ООП) потребами відвідують садочки, школи та профтехи. Ця кількість продовжує зростати через виклики війни, адже крім кількості дітей з ООП, також збільшується кількість військових і цивільних, які мають особливі освітні потреби внаслідок війни.

Рівні можливості для навчання й реалізації свого потенціалу є основою повноцінного майбутнього кожного і кожної. У цьому році було ухвалено Національну стратегію розвитку інклюзивного навчання, яку спрямовано на:

- забезпечення гарантованих і якісних освітніх послуг для дітей з ООП;
- створення комфортного, безпечного і дружнього інклюзивного середовища;
- сприйняття багатоманітності людини й підвищення рівня підтримки.

Який вплив матиме стратегія на здобувачів освіти?

Реалізацію стратегії спрямовано на те, щоб забезпечити для всіх якісні освітні послуги, які будуть відповідати індивідуальним потребам і можливостям. Учні з особливими освітніми потребами будуть забезпечені адаптованими навчальними матеріалами й інструментами, які зроблять освітній процес легким.

Асистенти вчителя / вихователя також готові продовжувати підтримувати дітей на шляху до індивідуальних успіхів.

Згідно зі стратегією, у закладах освіти будуть облаштовані пандуси, ліфти та спеціально обладнані туалети для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату. У деяких школах також створять сенсорні кімнати для дітей, які потребують емоційного розвантаження, наприклад, після важких занять. Усі учасники освітнього процесу навчатимуться принципів ненасильницької комунікації та створення дружньої атмосфери.

Ці практичні зміни допоможуть створити освітнє середовище, де кожна дитина матиме можливість досягати успіху відповідно до своїх можливостей, не відчуваючи бар'єрів чи дискримінації.

Інклюзивно-ресурсні центри

Інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ) – це установа, створена для забезпечення права на здобуття дошкільної і шкільної освіти дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років, яка також надає комплексну підтримку та послуги дітям з інвалідністю та їхнім сім'ям.

У таких центрах фахівці зі спеціальною освітою проводять комплексне психолого-педагогічне оцінювання розвитку дітей, надають психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги, а також систематичну та кваліфіковану підтримку дітям з особливими освітніми потребами та їхнім батькам.

Як ІРЦ функціонували у 2024 році?

У 2024 році збільшилася кількість ІРЦ, нині на території України 699 закладів, в умовах воєнного стану фактично працюють 673 інклюзивно-ресурсні центри (з них 47 центрів розташовано на тимчасово окупованій території (у Донецькій – 8, Запорізькій – 22, Луганській – 9, Херсонській областях – 8).

Під час війни стало значно більше дітей, які потребують допомоги, тому інклюзивно-ресурсні центри активно продовжують діяльність: проводять комплексне оцінювання, надають корекційно-розвиткові послуги та здійснюють психолого-педагогічний супровід під час навчання дітей з ООП, зокрема з-поміж внутрішньо переміщених осіб.

Історія Вікторії та її сина Адріана

До інклюзивно-ресурсного центру Голосіївського району в Києві Вікторія звернулася, коли її сину Адріану було 4 роки. Хлопчикові діагностували розлад аутичного спектра. Він мав складнощі з комунікацією, а будь-які зміни у звичному середовищі спричиняли сильний стрес.

В ІРЦ допомогли організувати збори в класі, де фахівці розповіли іншим батькам про особливості Адріана і як буде відбуватися робота в класі.

«Коли ми звернулися до ІРЦ, ми навіть не знали, з чого почати. Фахівці провели комплексне оцінювання розвитку сина, визначили його сильні й слабкі сторони. З ним займались логопед, психолог, дефектолог, реабілітолог, — розповідає Вікторія. — Потім для нього розробили індивідуальну програму розвитку, яка допомагала адаптуватися до школи.

Перед першим вересня разом із фахівцем ІРЦ відвідали школу, познайомилися зі всіма, навіть зафільмували клас, коридори, усю територію. Це була важлива частина підготовки, оскільки для Адріана будь-які нові місця чи люди завжди були викликом», — згадує Вікторія.

Зараз Адріан навчається в третьому класі. Він усе ще має складнощі з концентрацією, але може всидіти за партою вже до 20 хвилин. У класі працює асистент учителя, який допомагає організувати навчання й підтримує взаємодію з іншими учнями і вчителем.

«Ми все ще працюємо над розвитком Адріана, але тепер я бачу, що він може навчатися в школі разом з іншими дітьми. Це те, про що ми навіть не мріяли на початку», — підсумовує Вікторія.

Державна установа «Школа супергероїв»

Державна установа «Школа супергероїв» – це мережа освітніх центрів у лікарнях, що надає освітні, корекційно-розвиткові та психолого-педагогічні послуги для дітей, які перебувають на лікуванні чи реабілітації.

Працювати попри всі виклики

Під час ракетної атаки 13 червня 2024 року було зруйновано Школу супергероїв в Охматдиті, проте попри такі серйозні виклики, команда Школи продовжує розвивати мережу освітніх центрів та підтримувати маленьких пацієнтів.

Цього року Школа супергероїв відкрила 6 нових осередків. Станом на грудень 2024 року 120 лікарняних учителів працюють у мережі шкіл, що розташовані в 17 осередках України: у Львівській, Рівненській, Житомирській, Хмельницькій, Вінницькій, Одеській, Миколаївській, Дніпропетровській, Харківській, Полтавській, Київській областях та в місті Києві. Окрім цього, наступного року планується відкриття осередків у Львові, Одесі та Полтаві.

У 2024 році «Школа супергероїв» також почала пілотний проєкт надання освітніх послуг у психіатричних відділеннях та ініціювала зміни в законодавстві, відповідно до яких з 2024 року в Школі можуть викладати вчителі спеціальної освіти.

Друк підручників шрифтом Брайля

Міністерство освіти і науки України продовжує забезпечувати коштом державного бюджету підручниками і посібниками, які надруковані рельєфно-крапковим шрифтом Брайля, осіб з порушенням зору.

Для учнів і студентів з порушенням зору такі підручники допомагають зробити навчання ефективнішим, а також забезпечити зручні й доступні інструменти для сприйняття інформації.

В основі шрифту лежить комбінація із шести крапок, які читають дотиком. Кожна комбінація й розташування визначають потрібну літеру. Перші літери алфавіту позначено верхніми і середніми крапками, а для позначення наступних додаються нижні. Так само можна написати цифри, розділові та інші знаки.

Скільки було надруковано примірників і підручників рельєфно-крапковим шрифтом Брайля у 2024 році?

- Замовлено і надруковано 10 757 примірників за 12 назвами.
- Додатково замовлено ще 8 593 примірники за 10 назвами.
- Замовлено, надруковано і вже доставлено 3 910 примірників.

Шкільні автобуси

Шкільні автобуси допомагають забезпечити рівні умови для кожної дитини, щоб навчатися та спілкуватися з однолітками в школах очно.

Міністерство освіти і науки спільно з громадами та іншими представниками влади працює для того, щоб збільшувати кількість транспорту в шкільному автопарку.

У 2024 році Кабінет Міністрів України виділив 1,2 мільярда гривень на закупівлю шкільних автобусів. Уже закуплено 402 автобуси, 62 з яких – з місцями для школярів, які мають обмежену здатність до пересування. Завдяки цьому фінансуванню та співфінансуванню з місцевих бюджетів вже закуплено автобуси.

Це дасть змогу громадам не тільки організувати підвезення дітей до закладів освіти, а й до укриття, що підвищить безпеку освітнього процесу.

Всеукраїнська школа онлайн

Всеукраїнська школа онлайн (ВШО) – це платформа, яка дає змогу кожному учневі і вчителю знайти якісний та актуальний контент абсолютно безоплатно. На ній зібрано понад 5 000 уроків і 100 курсів за різними шкільними предметами, які дозволяють зробити змішане і дистанційне навчання максимально цікавим та корисним для всіх учасників процесу.

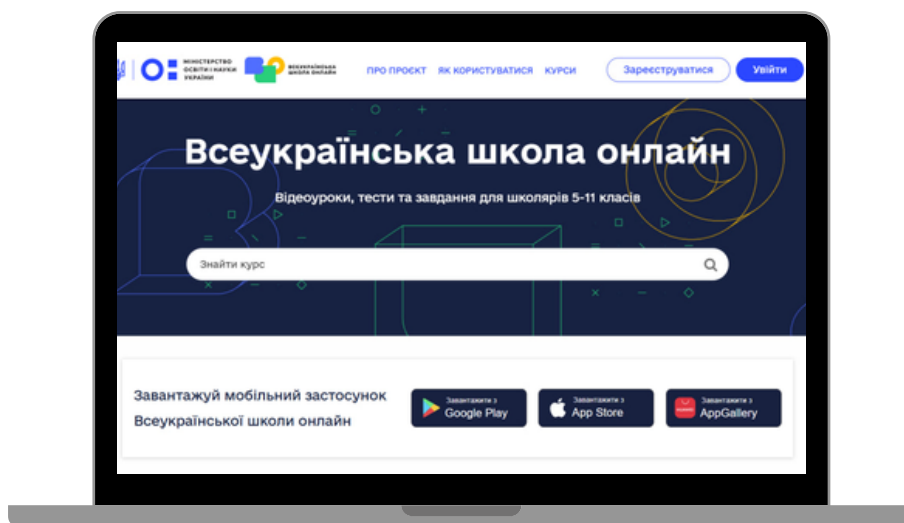
Відтепер на платформі є можливість регулювати темп навчання: зупиняти відео, переглядати повторно, змінювати швидкість, використовувати субтитри та конспекти за кожним уроком. Окрім цього, розпочалося створення уроків жестовою мовою для учнів з порушенням слуху, також поступово поповнюється бібліотека аудіодискрипції до кожного уроку для учнів з порушенням зору.

У 2024 році було створено 13 нових курсів і 1255 уроків з таких предметів: кримськотатарської мови, німецької мови, громадянської освіти, історії України, англійської мови, географії, зарубіжної літератури, всесвітньої історії, геометрії, алгебри та інших предметів для учнів 5–9 класів. За весь період роботи платформа має понад 36 млн переглядів відео, 886 тис. користувачів та понад 4 млн відвідувачів.

Як на практиці освітяни використовують ВШО для дистанційного навчання?

Ольга Вікторівна працює вчителькою в одній із київських гімназій та викладає англійську мову для учнів 5–9 класів. Через ранкові затишні повітряні тривоги не всі учні встигають доїхати на перший урок та інколи змушені його пропустити. Додатковим викликом в організації навчального процесу стало знеструмлення, тому деколи немає можливості проводити для учнів якісно аудіювання чи використовувати інші інтерактивні технології для цікавого вивчення іноземної мови.

Проте платформа ВШО допомагає знайти рішення для цих викликів та зробити процес навчання швидким, цікавим та легким не тільки для учнів, а й для вчителів.

«Допоки в школі не було генератора, було дуже важко зорганізувати цікавий навчальний процес для дітей, оскільки недостатньо просто завчити правила, а потрібно слухати, думати, писати, щоб насправді щось запам'яталося. У нас є учні, які їдуть до нас з області, тому якщо зранку повітряна тривога, то деякі діти просто фізично не встигають доїхати на перший урок.

Я використовую платформу ВШО для того, щоб ті, хто змушений пропустити частину уроку з поважних причин не втрачали прогрес, а продовжували займатися. Дуже часто даю своїм учням аудіювання чи творчі проєкти на платформі як домашнє завдання. Платформа зручна, тому що можна переглядати уроки і якщо якийсь момент з уроку в класі залишився для дітей незрозумілим, то вони можуть ще раз подивитися пояснення, почитати конспект, а в класі ми практикуємо та закріплюємо матеріал.

В одному з класів у мене є дівчинка з особливими освітніми потребами. У неї розлад аутистичного спектра, тому є специфіка організації навчання. Дівчинка неймовірно талановита, але їй потрібно робити паузи, відволікатися, щоб скинути емоційне напруження. Робота з платформою ВШО — справжнє спасіння: дитина може робити паузи тоді, коли їй потрібно і повертатися до уроків, не втрачаючи прогресу», — поділилася Ольга Вікторівна.

Захисні споруди закладів освіти

Безпека всіх учасників освітнього процесу – це один з ключових пріоритетів Міністерства освіти і науки задля забезпечення очного навчання. Цього року активно будуються 73 укриття на прифронтових та прикордонних територіях, щоб дати можливість учням та освітянам безпечно повернутися до офлайн-навчання.

Усі укриття є протирадіаційними та відповідають вимогам підземної школи щодо безпеки, доступності та комфорту учнів під час освітнього процесу. Кожне приміщення має зручне зонування та доступність для учнів з особливими освітніми потребами. Також триває модернізація вже наявних укриттів у закладах освіти.

У 2024 році були затверджені Методичні рекомендації щодо забезпечення доступності будівель, приміщень та іншої інфраструктури закладів освіти для маломобільних груп населення. Ці рекомендації допоможуть зробити зручні та безбар'єрні укриття в закладах освіти, незалежно від форми власності.

Безбар'єрні укриття для дитячих садочків

В Україні також з'являються садочки з безбар'єрними укриттями, які враховують потреби всіх дітей. Один із таких садочків розташовано в місті Овруч.

Модульний заклад дошкільної освіти №8 «Ластівка» став першим об'єктом, збудованим за підтримки уряду Естонії в межах міжнародної програми відновлення Житомирщини.

Цей садочок призначено для 160 вихованців, які навчатимуться в 8 групах. У ньому створено всі умови для дітей, зокрема з особливими освітніми потребами. У ньому є укриття на 160 осіб, що обладнано санітарним постом, звичайним санвузлом і санвузлом для дітей з особливими потребами, а також спеціальний ліфт для забезпечення безбар'єрного доступу.

Точка дотику

Кількість людей, які втратили зір внаслідок війни, продовжує зростати. За даними НСЗУ, від початку повномасштабного вторгнення по медичну допомогу звернулися 88 осіб із втратою зору.

У 2024 році запустили проєкт «Точка дотику» для осіб, які втратили зір унаслідок війни. Це комплексне безоплатне навчання, яке дає змогу заново набути навичок, потрібних у повсякденному житті: навчитися самостійно орієнтуватися в просторі, використовувати сучасні технології, готувати їжу, читати шрифтом Брайля тощо.

Програма триває 2 місяці. З учасниками працюють реабілітологи й дефектологи, які мають досвід роботи з людьми з порушенням зору.

Програма складається з таких етапів:

- Проведення діагностики психологічного й фізичного стану учасників.
- Заняття з навчання шрифту Брайля та рельєфного малювання.
- Індивідуальні й групові заняття з психологом.
- Заняття з орієнтування та індивідуальної мобільності (орієнтування в малому і великому просторі, орієнтування з тростиною, за допомогою GPS-навігації).

- Заняття із соціально-побутового орієнтування (приготування їжі, особиста гігієна, організація побуту).
- Заняття для родичів із супроводу осіб із втратою зору.
- Заняття з вивчення інформаційних технологій для осіб з порушенням зору.
- Фізкультурно-спортивні заняття.
- Юридичні консультації для осіб із втратою зору та їхніх супровідників.
- Консультації щодо професійної орієнтації, здобуття освіти, підвищення кваліфікації та перекваліфікації.

Пілотний етап проєкту закінчився у березні 2024 року, тоді навчання пройшли 11 людей. Зараз триває другий етап – з серпня 2024 року до січня 2025 року. У 2024 році навчання успішно завершили 18 осіб зі втратою зору (зокрема 1 цивільна жінка) та 18 супровідників.

Одне з основних завдань Міністерства освіти і науки України є створення державної програми підтримки, яка передбачатиме також Маршрут осіб зі втратою зору. МОН прагне, щоб кожна людина, яка втратила зір, знала, як пройти свій шлях – від лікування та реабілітації до навчання та подальшого працевлаштування.

Проєкт реалізується у межах Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні, яку реалізують за ініціативою першої леді України Олени Зеленської. Над проєктом працюють Радник-уповноважений Президента України з питань безбар'єрності Тетяна Ломакіна, народні депутати Верховної Ради України, до розроблення державної програми долучилася заступниця керівника Офісу Президента України Ірина Верещук.

Проєкт «Точка дотику» ініційовано Міністерством освіти і науки України, а реалізує Міжнародний благодійний фонд «Альянс громадського здоров'я». Донором цього проєкту є Бюро Всесвітньої організації здоров'я в Україні за фінансової підтримки уряду Великої Британії.

Заняття проводять фахівці реабілітаційного центру «Левеня» та ГС «Сучасний погляд» на базі Львівського професійного коледжу готельно-туристичного та ресторанного сервісу.

Історія родини Коцарь, які вчать бачити світ по-новому

«Мій чоловік дуже витривалий, але я ніколи не бачила його сліз. Після втрати зору він, напевно, плаче навіть більше ніж я», — розповіла Наталя Коцарь.

Тотально втратити зір – це неймовірний виклик для кожного та кожної. Руслан Коцарь служив у ЗСУ вже 24 роки, коли у квітні 2023 року під Авдіївкою отримав вдруге важке поранення та втратив зір. Поряд з ним увесь цей час була дружина Наталя, яка була змушена звільнитися з роботи, щоб доглядати за пораненим чоловіком. Після довгих місяців у лікарнях, подружжя повернулася додому і розпочало свій шлях адаптації до нових умов життя.

Людам зі втратою зору доводиться вчитися «бачити» цей світ по-новому: відновлюватися фізично та психологічно, здобувати наново щоденні навички, розвивати впевненість у повсякденному житті.

«Розкласти одяг, нарізати хліб, налити склянку води — ніби такі прості навички, але для людини, яка втратила зір, їх треба здобувати наново. Ті, хто з дитинства втратив зір, цього навчилися в спеціальних школах, а я все життя був в армії. А хто тепер у моєму віці буде мене вчити?» – розповідає Роман.

Разом із дружиною Руслан долучився до проєкту «Точка дотику». Проєкт навчає кожну і кожного, хто втратив зір внаслідок війни, необхідним навичкам: готувати, самотійно пересуватися містом та користуватися громадським транспортом, здійснювати покупки, писати та читати шрифтом Брайля тощо. Навчальна програма адаптується з урахуванням медичних рекомендацій індивідуально для кожного учасника проєкту.

«Це навчання для мене, як перепочинок від усього. Весь стрес почав зникати і я почуваюся краще. Нас, рідних тих, хто втратив зір, теж навчають із зав'язаними очима. Коли ти трохи розумієш, що це таке, незалежно від того, наскільки ти втомлений чи роздратований, ти не сердитися, тому що він робить щось так повільно або неправильно», – поділилася Наталя, дружина Руслана.

Після завершення 8-тижневого курсу навчання тренери продовжують супроводжувати учасників проєкту. Мультидисциплінарна команда може приїхати до кожного випускника та допомагає зробити побут комфортним та зручним для людини зі втратою зору. Інструктори з орієнтування, фізичні терапевти, тифлопедагоги та психологи допомагають особам, які втратили зір, стати більш незалежними та впевненими у своєму щоденному житті.

Центри підтримки студентів

МОН створює рівні можливості не тільки для школярів та дошкільнят, а й розвиває мережу підтримки студентів закладів вищої освіти. Центр підтримки студентів спрямовані на консультування та підтримку доступності освіти для всіх учасників освітнього процесу, моніторинг та організацію доступності під час вступу, навчання та складання іспитів з використанням потрібних технічних засобів тощо.

У 2024 році був запущений пілотний проєкт щодо створення Центрів підтримки студентів на базі 9 українських університетів:

- Криворізький державний педагогічний університет;
- Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут»;
- Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка;
- Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського;
- Західноукраїнський національний університет;
- Київський столичний університет імені Б. Грінченка;
- Український католицький університет;
- Уманський державний педагогічний університет імені П. Тичини;
- Маріупольський державний університет.

У цих університетах протягом року були створені всі необхідні умови для забезпечення безбар'єрного доступу до закладів освіти (пандуси, ліфти тощо), а також створені ресурсні кімнати, започатковані кафедри інклюзивного навчання та організована психологічна підтримка студентів з особливими освітніми потребами.

Освіта для ветеранів

Проект МОН «Освіта для ветеранів» – це платформа, на якій зібрано понад 1200 освітніх програм формальної й неформальної освіти закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої й вищої освіти.

Тут міститься вся інформація про потрібні професії 2024–2027 років, яку будуть також доповнювати й розширювати заклади освіти всіх рівнів.

За допомогою простого, зрозумілого та зручного для користувачів інтерфейсу ветерани, ветеранки та їхні рідні зможуть швидко знайти інформацію щодо доступності закладів освіти для осіб з особливими освітніми потребами, можливі варіанти фінансування, документи для вступу та іншу інформацію.

На платформі також можна знайти інформацію про освітні заходи для ветеранів, окрім довготривалих програм перенавчання. Це можуть бути короткострокові й цільові спеціальні освітні програми, курси, тренінги та ініціативи для ветеранів і ветеранок, які сприяють підтримці й реабілітації.

Строк навчання на таких програмах може бути від 1 дня до 1 року, згідно з умовами закладу освіти і потребами конкретної людини. Окрему увагу варто надати новим можливостям безбар'єрного доступу до платформ.

Відтепер платформу можна налаштовувати згідно з індивідуальними потребами для людей з порушенням зору. Люди з порушенням зору можуть почути тексти тих чи тих сторінок платформи.

Окрім цього, на платформі «Освіта для ветеранів» зібрано інформацію про:

- Рівні можливості і вільний доступ до освіти.
- Заклади освіти, які забезпечують задоволення особливих освітніх потреб для всіх учасників освітнього процесу.
- Можливості використання всіх видів та форм освіти.
- Створення інклюзивного освітнього середовища.

На сторінці пошуку можна знайти програми й заклади освіти в регіонах, форму, тривалість навчання, спеціальності, інклюзивні можливості, запит за ключовим словом. Також можна здійснити голосовий пошук й автоматично отримати релевантні результати.

